

ÇANAKKALE’DE ÇOK İŞLEVLİ BİR YAPI: KUMARLAR KÖYÜ CAMİİ

Zekiye UYSAL

Yard.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü.

Öz

Çanakkale’nin Çan ilçesine bağlı Kumarlar köyü, bölgedeki köylerin çoğu gibi Yörük veya Türkmenler tarafından kurulmuştur. 16. yüzyılda Çatalbergos Kazası’na bağlı olan köyün camisi, çok işlevli düzeniyle ilgi çekmektedir. 19. yüzyıldan kalma yapı H.1323 /M.1905 yılında onarılmıştır. Yapıda, bir sofanın çevresine yerleştirilmiş ibadet bölümü ve sosyal amaçlara hizmet eden odalar; Erken Osmanlı devrindeki zaviye ve imaret türü yapıların çok işlevli düzenini hatırlatmaktadır. Bu işlevi bakımından, yine zaviye geleneğine dayanan köy odalarıyla da benzer tarafları vardır. Güney cephedeki büyük kemerin üzerinde yer alan seramik kakma, süsleme sanatında eski bir geleneğe dayanır. Buradaki seramik tabak, Avrupa’dan ithal edilmiş bir yarı porselendir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Çan, Kumarlar Köyü, Zaviye, İmaret.

A Multi-Functional Building in Çanakkale: Kumarlar Village Mosque

Abstract

Like many other villages in the neighborhood, Kumarlar village of Çan, Çanakkale was established by Turcoman and Nomads. The village mosque of 16th century district Çatalbergos is remarkable with its multi functional plan. The mosque dating from 19th century was restored in 1905. The plan of the mosque consists of a hall surrounded by a praying section and social rooms which remind the multifunctional system of early Ottoman zawiya and imaret. In this manner, it has similarities with village chambers

in zawiya tradition. The embedded work on the ceramic and on the arc in the South front reminds us of early traditions. The ceramic plate is a semi porcelain material imported from Europe.

Keywords: Çanakkale, Çan, Kumarlar Village, Zawiya, Imaret.

Giriş

Çanakkale'nin Çan ilçesine bağlı Kumarlar Köyü (Harita.1); dar bir vadiden akan Balıklı Dere'nin iki kenarına kurulmuş, hayvancılıkla geçinen bir yerleşimdir. Köyün ilgi çekici adının nereden kaynaklandığı ve yerleşimin ne zaman oluştuğunu kesin olarak bilinmese de; 16. yüzyıla ait Osmanlı tahrir kayıtlarında "Kumar İli" adıyla karşımıza çıkan yerleşimin burası olduğu anlaşılmaktadır. (Anonim, 1995: 244; Demircan, 2000: 221) Bu ismin Osmanlı kayıtlarındaki yazılışının "Konar ili" biçiminde okunması da mümkündür. Klasik Osmanlı devri kayıtlarındaki "Kumar İli" veya "Konar İli" adı zamanla "Konarlar" ve giderek "Kumarlar"a dönüşmüş olabilir. 16 yüzyıl kayıtlarında köyün nüfusuna dair bilgiler de bulunmaktadır. O dönemlerde Biga Sancağı'nın Çatalbergos Kazası'na bağlı görünen köy, 19. yüzyılda Lapseki Kazası içinde yer alır. Kumarlar, Cumhuriyetin ilk yıllarında Bayramiç Kazası'na bağlıyken (Anonim, 1928: 545), sonradan Çan İlçesi'ne bağlanmıştır. Yöredeki birçok köy gibi Kumarlar'ın da, bölgeye gelen Yörük/Türkmen gruplarının yerleşmesiyle oluştuğu sanılır.

Araştırmamıza konu olan Kumarlar'daki tarihî câmi, derenin kuzey yakasında köy meydanındadır. Yapı Kültür ve Tabiat Varlıkları Bursa Bölge Kurulu'nun 24.03.1991 tarih ve 1668 sayılı kararıyla tescil edilmiştir. Bu yazıyla, bugüne kadar yayınlara geçmemiş olan yapıyı tanıtmak ve alışılmadık planlaması ve işlevi bakımından Türk mimarlığı içerisindeki yerini belirlemeye çalışmak amaçlanmıştır.¹

Yapı yakın tarihlere kadar kullanılmaktaymış. Sonra yıkılmak istenmiş, fakat ilgili kurul tarafından izin verilmeyince hemen yanı başına yeni bir câmi yaptırılmıştır. Bu yüzden eski yapının kullanımından vazgeçilerek

---

¹ Yapının yerinde incelenmesi ve rölöve aşamalarındaki katkıları için Yard.Doç.Dr. Mesut Dündar, Araş.Gör. Oğuz Koçyiğit, Araş.Gör. Yusuf Acioğlu ve öğrencimiz Ahmet Yuran'a çok teşekkür ederim.

kaderine terk edilmiştir. Câmi terk edildikten sonra sadece depo gibi kullanılmış ve bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuştur.

Mimari Tanımı

Zaviyeli câmileri hatırlatan yapı, bir sofa çevresine iki katlı olarak yerleştirilmiş sosyal amaçlı birimler ve harim bölümünden meydana gelir. (Çizim.1) İçten düz ahşap tavanlı, dıştan kırma çatılıdır. (Foto.1) Güneybatı köşesine bitişik kare kaideli, silindirik gövdeli, kesme taştan yapılmış tek şerefeli minareye sahiptir.

Yapının batı cephesi bir eve bitişik olduğundan bu cephe sağırdır. Minarenin kaidesinin batı cephesi de bu eve bitişiktir.

Doğu cephesinde altta iki üstte iki olmak üzere dört adet düşey dikdörtgen çerçeveli pencere yer almaktadır. (Foto.2) Bu duvarda boya ile 1905 tarihi yazılıdır. Bu cephenin güneydoğu köşe yakınında duvara gömülü durumda bir sütun parçası göze çarpar. Cephenin kuzey doğu köşesi bir evin girişine denk geldiğinden sıvanmamıştır. Kuzey cephe kısmen yapının arkasındaki evin taşlığına bakar. Bir kısmı ise söz konusu evin ahır ve samanlığına bitişik olduğundan bu cephe de tümüyle masiftir.

Güney cephe aynı zamanda yapının giriş cephesidir. Bu cephenin batı tarafı iki büyük yuvarlak kemerle çözülmüştür. Güney cephenin doğu kanadı ise harimin kible cephesini oluşturur. Harim cephesinde iki altta iki de üst tarafta olmak üzere dört adet düşey dikdörtgen çerçeveli pencere yer alır. (Foto.3) Bunlardan üst taraftakiler biraz daha küçüktürler. Cepheler geniş ahşap saçakla tamamlanırlar.

Güney cephenin batı kanadındaki kemerlerden soldaki diğerinden daha büyük tutulmuştur. Sofaya giriş kapısı bu kemerin içine yerleştirilmiştir. Üstte iki kemer arasındaki köşeliğe enine dikdörtgen bir pencere açıklığı yapılmıştır. Bunun altında yapıyla ilgili kitâbe yer alır. Kitâbenin altında ise birbiri içine geçmiş üç daireden oluşan bir madalyon bulunmaktadır. Dairenin içinde herhangi bir bezeme unsuru yoktur. Büyük kemerin tepe noktasına sıva içine kakılmak suretiyle bir seramik tabak yerleştirilmiştir. Bu tabak yakın zamanlarda kırılmıştır. Kemer açıklığının alt kısmında kapı bulunurken; kemer kavsarasını, sofayı kuşatan üst kat mekanının ahşap cephesi kaplamaktadır. Bu cephenin güneybatı köşesine bitişik olan minare

kare planlı kaide üzerine silindirik gövdeli ve tek şerefelidir. Minare kapısı üzerindeki “ustası Tahsin Karataş 19.4.1952” ibaresi, minarenin yenilendiğini göstermektedir.

Güney cephedeki büyük kemerin sağ kenarına yaslanmış, oldukça basit düzendeki ahşap kapıdan girildiğinde birkaç basamakla sofaya çıkılır. Burası şimdi atık malzemelerle doldurulmuştur. (Foto.4) Sofanın doğu tarafını kaplayan harimin bu hacme bakan cephesinde altta ve üstte ikişer olmak üzere dört pencere bulunur. Bunların biçimleri diğer cephelerdekiler gibidir. (Foto.5) Sofanın kuzey ve batı kanadını işgal eden mekanlar iki kat hâlinde düzenlenmiştir. Üst katta iki, alt katta ise üç oda görülmektedir.

Zemin katta büyük kemere cephe veren, güneybatı köşedeki küçük oda berber dükkanı olarak işlev görmekteymiş. (Foto.6) Bu oda ile kuzeybatı köşeye yerleşmiş oda arasında kalan batı duvarı boyunca sıralanan abdest muslukları artık kullanılmamaktadır. Zemin katın kuzeybatı köşesindeki mekan “gençler odası” iken; buna bitişik mekan ise “ihtiyarlar odası” adıyla anılmaktadır. Her iki mekan birer kapı ve pencere ile sofaya açılırlar. (Foto.7,8) Gençler odasının kuzey duvarındaki ocağın iki yanında birer dolap nişi göze çarpar. (Foto.9) Mekanın güneybatı köşesindeki küçük kabin gusülhâne olarak kullanılmıştır. İhtiyarlar odasının kuzey duvarında da bir ocak ve iki tarafında dolap nişleri bulunur. Gençler odasından farklı olarak ihtiyarlar odasının tavan göbeği vardır. (Foto.10)

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki ahşap merdivenle üst kata çıkılır. Ahşap direklerin taşıdığı üst katta, korkuluklarla sınırlanmış üst sofadan harimin kadınlar mahfiline ve batı kanattaki iki odaya ulaşılmaktadır. Bu odalardan kuzeybatı köşedeki misafirlere tahsis edilirken; önünde dar balkon bölümü uzanan ve sofanın büyük kemerinin kavsara kısmına dayanan oda muhtarlık olarak kullanılmıştır. (Foto.11,12) Her iki odanın batı duvarlarındaki ocaklar sonradan kapatılmışlardır. Misafir odasının sadece üst kat sofasına bakan iki penceresi bulunduğundan biraz karanlıktır. Muhtarlık odası hem sofaya hem de dışarıya pencerelerle açıldığından daha aydınlıktır. (Foto.13)

Zemin katta sofanın kuzeydoğu köşesinden doğuya doğru uzanan dar koridorun ucunda küçük boyutlu imam odası yer alır. (Foto.14) Koridorun sağ tarafındaki iki kanatlı ahşap kapıyla harime girilir. Kapının iki yanında

dikdörtgen biçimli birer pencere bulunur. Harimin kuzeyindeki kadınlar mahfili ahşap direklerle taşınmaktadır. Ahşap oymalı korkuluklara sahiptir. Kible duvarının ortasındaki mihrabın sağında ahşap minber bulunmaktadır. (Foto.15) Pencereilerin iç biçimleri dıştakilerden biraz farklıdır. Dıştan dikdörtgen çerçeveli olan güney, doğu ve batı cephelerin alt pencereleri içten basık kemer biçimli yapılmışlardır. Üst pencereler ile harim kapısının iki yanındaki pencerelerin biçimleri ise dıştaki çerçeve biçimlerini tekrarlarlar.

Harimdeki iki ahşap direk ile harimin kuzey duvarına binen kadınlar mahfili; harime doğru balkon çıkıntısıyla uzanırken; geriye doğru genişletilerek harime ulaşmayı sağlayan koridorun da üstüne oturtulmuştur. (Foto.16,17) Mahfilin harime bakan kenarı ahşap korkuluklarla sınırlanmıştır.

Harimin tavanı; köşelere çaprazlama atılan tahtaların oluşturduğu altıgenin ortasındaki kare biçimli yükseltilmiş kısım ile tamamlanmıştır. Tavanın büyük kısmını kaplayan altıgenin içi ve ortadaki yükseltilmiş kısmın yüzeyi çıtalarla karelere bölünmüştür. (Foto.18)

Kible duvarının ortasındaki mihrap alçıdan yapılmıştır. (Foto.19) Yarı dairesel planlı mihrap nişinin iki yanında birer sütunce yer alır. Nişin kavsarası değişik genişlikte yatay profilli silmelerle düzenlenmiştir. Kavsara kısmı bu silmelerin profillerine uygun biçimde içten yukarıya doğru basamaklar halinde daralmakta olup; dıştan alınlık biçiminde çerçevelenmiştir. Mihrap nişi ve kavsarası sıva üzerine kalem işleri ile bezelidir. Kavsaranın alttan itibaren ilk üç silmeli yüzeyine baklava motifleri işlenmiştir. Baklava dilimlerinin bazıları yeşil renkli boya ile boyanmıştır. Kavsaranın üzenği hattının altında kalan niş yüzeyinde siyah boya ile yazılmış kûfi yazı kuşağı görülmektedir. Harf uçları soyut bitkisel motiflerle sona eren çiçekli kûfi tarzındaki kompozisyon İhlâs Sûresi'ni ihtiva etmektedir. Yazı kuşağının altında ortada püskülüyle beraber iki yanda perde motifleri yer alır.

Mihrabın sağındaki minber tümüyle ahşaptan yapılmıştır. İki ince direğin taşıdığı basit yuvarlak kemer ve alınlıklı kapıya sahiptir. Yan aynalıklar düşey dikdörtgen levhalarla düzenlenerek, levha çerçeveleri beyaza, diğer kısımların tümü ise yeşile boyanmıştır. Korkuluklar (S) biçimli

parmaklıklarla oluşturulmuştur. Mihrabın köşk kısmını taçlandıran külah armûdî biçimdedir.

Kumarlar Câmii'nin dış duvarları moloz taş malzeme kullanılarak yığma duvar tekniğinde yapılmıştır. Sofa kısmının cephesindeki iki kemerde ve sosyal amaçlı mekanların iç duvar bölmelerindeki karkas dolguda tuğla malzeme kullanılmıştır. Sofanın destek ve kirişleri, balkon korkulukları, tavan kiriş ve kaplamaları ile kadınlar mahfilinde ahşap malzeme söz konusudur. Aynı şekilde kapı ve pencere söve ve lentoları, üst kat odalarının sofaya bakan cephe kaplamaları ve ara bölme kaplamaları da ahşaptandır.

Yapının süsleme özelliklerine baktığımızda; güney cephede, soldaki büyük kemerin kilit hizasındaki seramik kakma çok dikkati çeker. (Foto.20) Yakın tarihlerde tahrip edilen seramik tabağın orta kısmı parçalanmıştır. Kabın kenarları ise sıva sayesinde yerinde kalabilmişlerdir. Köy kahvesine asılmış fotoğrafına göre biraz derince olan tabağın ortasında manzara tasviri bulunmaktadır. (Foto.21) Sofa kısmında ihtiyarlar odasının tavanında ve sofa açıklığını örten tavanın üzerinde ahşaptan birer göbeğin dekoratif öge olarak dikkati çektiklerini söyleyebiliriz. Harimde özellikle kadınlar mahfili korkuluklarında, minber korkuluklarında ahşap oyma işçiliği görülür. Bunlar basit sayılabilecek nitelik sunarlar. Bunlardan sadece minber üzerinde yeşil ve beyaz yağlı boya uygulanmıştır. Harimin tavan düzenlemesi de ahşap tahta ve çıtaların sağladığı imkanlarla sınırlı oranda bir bezeme algısı uyandırır. Harimde sıva üzerine kalem işi bezemeler mihrap nişinde uygulanmıştır. Yukarıda söz edilen tarzda baklava motifleri, çiçekli kûffî yazı kompozisyonu ve perde motifleri basit mihrabın görsel etkisini sağlamaya çalışırlar. Ayrıca harimin doğu ve batı duvarlarında üst pencerelerin arasına yine kalem işi olarak “Allah”, “Muhammed” ve dört halifenin isimleri, sarı renkte dairesel madalyonların içine işlenmişlerdir.

Tarihlendirme

Kumarlar Köyü Câmii'nin sofa kısmının cephesini oluşturan iki kemerin arasındaki köşelikte bir kitâbe görülmektedir. (Foto.22) Enine dikdörtgen mermer levha üzerinde yatay kartuşlara kabartılmış dört satırlık tâ'lik hatlı

kitâbe Osmanlı devri Türkçesiyle yazılmıştır. Kitâbenin özgün metni ve yeni harflerle yazılışı aşağıda verilmiştir:

Kitâbenin yeni harflerle yazılışı	Kitâbenin özgün metni
<p>-Sarf-ı emvâl eyledi ehl-i kurâ</p> <p>-Mahv idüb dilden sıfât-ı hesti</p> <p>-Bâ husus Muhammed Ağa rehber olub</p> <p>-itdiler ihyâ bu beyt-i izzeti</p> <p>-1323-</p>	<p>صرف اموال ایلدی اهل قری محو ایدوب دلدن صفات خستی با خصوص محمد اغا رهبر اولوب ایتدیله احیا بو بیت عزتی ۱۳۲۳</p>

Kitâbe metni günümüz Türkçesiyle şöyle sadeleştirilebilir: “köy halkı cimrice davranmadan mallarını harcayarak Muhammed Ağa'nın rehberliğinde bu değerli evi/odayı yeniden canlandırdılar.” “Kitâbede alt satırların altına aralıklı olarak yerleştirilmiş rakamlar H.1323 /M.1905 tarihini vermektedir. Bu kitâbede câminin adının değil, “beyt ” vurgusuyla sofanın çevresindeki bölümlerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre mevcut kitâbe, câminin ve özellikle beyt (ev/oda) kısmının ihyasını, yani büyük çaplı bir onarımı anlatmaktadır. Bu kitâbe aynı zamanda yapının 1905'ten önce yapılmış bir eser olduğunu da ortaya koymaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde yaptığımız araştırma, yapının banisi konusuna ve inşa edilmiş olabileceği döneme ışık tutmuştur. VGM arşivinde 19. yüzyıla ait bir şahsiyet defterindeki 25 Safer 1259 /20 Eylül 1843 tarihli imâmetle ilgili kayıta Lapseki Kazası'na tâbi Kumarlar karyesinde, Biga Sancağı mütesellimi Halil Ağa vakfından olan câmi-i şeriften söz edilmektedir.² Bu bilgi câminin banisinin mütesellim Halil Ağa olduğunu ve yapının 1843

² Biga Sancağı Mütesellimi Halil Ağa Vakfından olan Kumarlar Câmi-i Şerifi, VGM Arşivi Şahsiyet Defteri No: 190, sayfa 20, sıra no.132.

yılında mevcut olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre Kumarlar Köyü Câmii, mimari tarzının da gösterdiği biçimde en geç 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebilir. Halil Ağa vakfından olan yapı 1905 yılında Muhammed Ağa adında bir kişinin öncülüğünde onarılmıştır. Bu sırada batı tarafındaki çok fonksiyonlu kısımlar da köklü bir biçimde ihya edilmişlerdir.

Değerlendirme ve Sonuç

Kumarlar Câmii, harim planı bakımından bir yenilik göstermez. Yapının harimi, düz tavanlı basit mekan tasarımıyla 19. yüzyılda özellikle Anadolu'nun kasaba ve köylerinde sık rastlanan bir taşra mimarisi ortaya koyar. Bu devir taşra câmilerinin harimlerinde; bazen kadınlar mahfilinin kapalı son cemaat yerinin üstüne doğru uzatılarak üst katta bir genişleme sağlandığı gözlenir. Yakın çevreden 19. yüzyıl sonlarında yenilenen Lapseki Gazi Süleyman Paşa Câmii'nde de mahfil burada olduğu gibi giriş kısmının üzerine doğru uzatılmıştır. Bunun dışında basit düz tavanlı harim düzeni yöredeki Çınarlar, Adatepe, Yolağzı gibi 19. yüzyıla ait köy câmilerinin yanında Çanakkale merkezdeki Tıflı Câmii (M.1894), Yalı Câmii (M.1884) gibi geç dönem eserlerinde de karşımıza çıkar.

Kumarlar Câmii'ni mimari bakımdan özel ve önemli kılan; câmi kütleleri ile sosyal amaçlara hizmet eden birimleri barındıran bölümlerin birlikte tasarlanmış olmasıdır. Yapı bu yönüyle Erken Osmanlı döneminin zaviyelerini ve zaviyeli câmilerini akla getirir. İki katlı yan sofaya bir koridorla bağlanan harimden oluşan planlama, elbette ki erken dönemin söz konusu yapılarının planlarına benzemez.³ Fakat hem ibadet mekanı, hem de misafir odası, gençler ve ihtiyarlar odaları, muhtarlık ve berber gibi sosyal ve idari amaçlara ayrılmış mekanlarından kaynaklanan “çok işlevli” özelliği; Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında yaygın biçimde inşa edilen, gelip geçen yolcuların (ayende ve revendenin), kimsesizlerin yeme içme ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktan başka; ahilerin toplanma ve ibadet ihtiyaçlarını da karşılayan zaviye/ imaret türü (Eyice, 1962/63: 23-29) yapıları çok andırır. Bu bakımdan Kumarlar Câmii, köklü bir geleneğin Geç Osmanlı devrinin küçük bir köyündeki yansıması olarak görülebilir. Ayrıca sofa çevresindeki

---

³ Geçmiş Selçuklu dönemine kadar inmekle birlikte özellikle Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında çok yaygınlaşan zaviyelerin işlev ve mimarileri konusunda en kapsamlı araştırma Semavi Eyice tarafından yapılmıştır. Bkz. Eyice, 1962/63: 3-80.

mekanların işlevi; Anadolu’da yine eski zaviye veya imaret geleneğinin bir uzantısı olarak görülebilecek köy odalarının işlevine uygun düşer.⁴ Yapının cephesindeki kitâbede özellikle beyt (oda) işlevine vurgu yapılması da, binada sofa çevresinin köy odası gibi algılandığını göstermektedir. Çanakkale yöresinden Küçükkuyu Beldesi yakınlarında Adatepe Köyü’ndeki bir misafir odasına incek yolcuların yemek masrafları için zeytinlik vakfedilmesi⁵; Anadolu’nun diğer yörelerinde olduğu gibi Çanakkale çevresinde de bu tarz binaların sosyal açıdan çok önemsendiklerini ortaya koyar. Bizim örneğimizle ilgili olarak da vakıf kaydı bulunmakla birlikte, bu kayıta yapının çok işlevli özelliğine dair bir atıf yoktur. Buna karşılık yapının kitâbesi, halkın söz konusu işlevleri yerine getirecek bina için el birliği ettiğini gösteriyor.

Yapının mimari bezemeleri, geç dönemde birçok yörede karşılaşılabilecek nitelikleri tekrarlamaktadır. Sıva üzerine kalem işi tekniğiyle yapılan perde motifleri, Batılılaşma dönemi üslûbunun bir yansıması olarak 19.yüzyıl taşra mihraplarında çok yaygın biçimde görülür. Ahşap tavan işçiliği ve tavan göbekleri yine geç dönemde hem düz ahşap tavanlı câmilerde hem de geleneksel evlerde karşımıza çıkar.

Buna karşılık, yapının cephesinde sofa kemerinin üzerine seramik tabaklı kakma uygulanması ilgi çekicidir. Köy kahvesine bir fotoğrafı asılmış olan tabak; “yarı-porselen” ya da “yumuşak porselen” olarak tanımlanan ve daha çok 19.yüzyılda Avrupa’da üretilen Çin taklidi porselenlerdendir. Bu tip porselenler Türkiye’ye de ithal edilmişlerdir. (Uysal, 2007: 556). Mimaride seramik kapların bezeme maksadıyla kullanılması Selçuklu devrinden itibaren karşımıza çıkar. 13. yüzyılda Akşehir Küçük Ayasofya Mescidi’nde uygulanan seramik kakmalara “baçini” denilmektedir. (Arık, 2008: 63) Beylikler devrinde ise, daha çok Ankara mescitlerinde Milet işi seramiklerin alçı mihraplara kakılarak süslendikleri bilinmektedir. (Öney, 1987: 47) Bu geleneğin Geç Osmanlı devrinde de sürdüğü Kumarlar Câmii gibi örneklerden anlaşılmaktadır. Kumarlar’daki seramik kakma; Geç dönemde

---

⁴ Köy odalarının işlevi konusunda genel bir fikir edinmek için şu çalışmalara bakılabilir: Çınar, 1991, 57-71; Büyükcanga, 2000, 719-724.

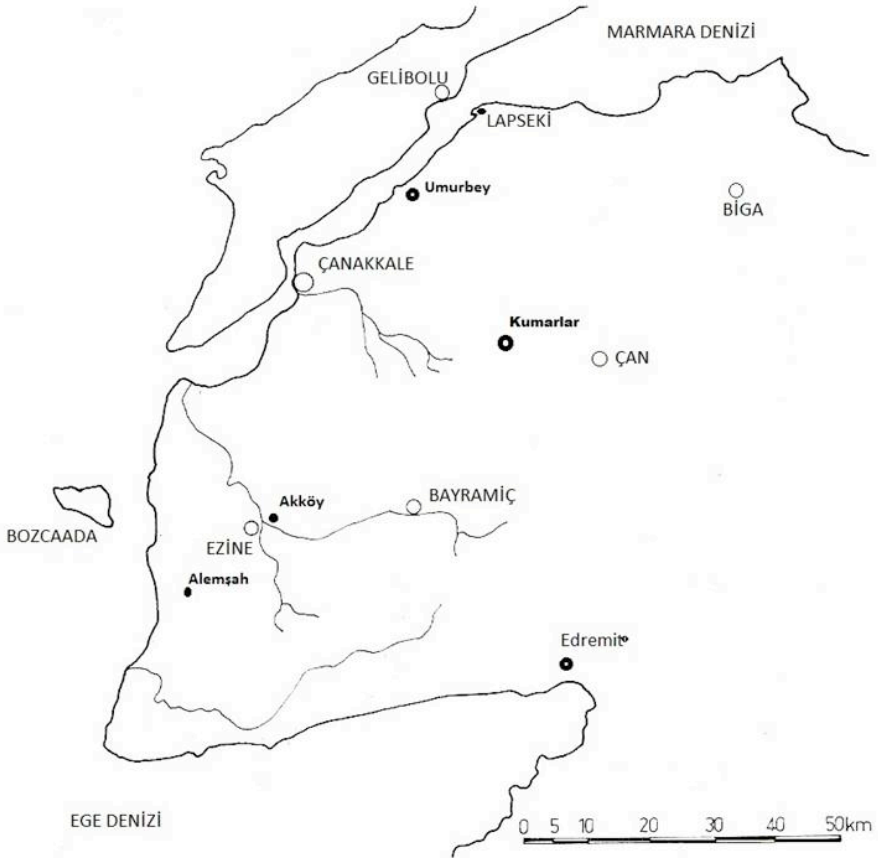
⁵ Çanakkale Evkâf Defteri, VGM Arşivi.

Kütahya seramikleri gibi yerli ürünlerin yanında ithal seramiklerin de mimarî bezemede kullanılabildiğini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

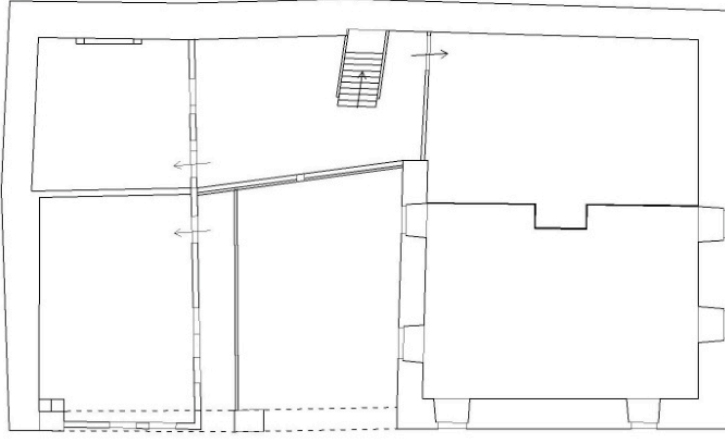
Kaynakça

- Anonim (1928). *Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları*, Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti Nüfus Müdüriyet-i Umûmiyyesi Neşriyatından, Hilâl Matbaası, İstanbul.
- Anonim (1995). *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, Yayın Nu.27, Ankara.
- Arık, R. – Arık, M.O. (2008). *Tiles: Treasure of Anatolian Soil, Tiles of The Seljuk and Beylik Periods*. İstanbul.
- Biga Sancağı Mütesellimi Halil Ağa Vakfından olan Kumarlar Câmî-i Şerîfi*, VGM Arşivi Şahsiyet Defteri No: 190, sayfa 20, sıra no.132.
- Büyükçanga, M. (2000). “Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyünde Bulunan Köy Odaları”. *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (7-9 Nisan 1999, Konya), Bildiriler*, 719-724.
- Çanakkale Evkaf Defteri*. VGM Arşivi.
- Çınar, K. (1991). “Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafirhaneler (Köy Odası)”. *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri (5-7 Mart 1990, Konya)*, 57-71.
- Demircan, H. (2000). *Osmanlı Klâsik Dönemi Biga Tarihi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (ortaçağ) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara.
- Eyice, S. (1962/63). “İlk Osmanlı Devrinin Dinî- İçtimaî Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Câmiler”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.23, No.1-2, 3-80.
- Öney, G. (1987). *İslam Mimarisinde Çini*. İzmir.
- Uysal, A.O. (2007). “Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı Seramik Buluntuları”. *Çanak: Late Antique and Medieval Pottery and Tiles in*

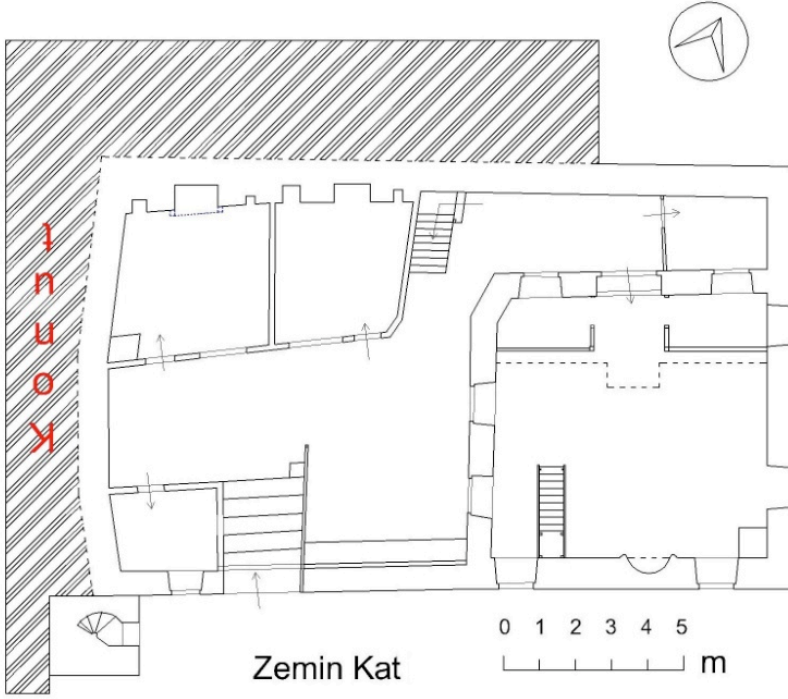
*Mediterranean Archaeological Context (Çanakkale 1-3 June 2005),
Byzas, 7, 545-558.*

Harita.1: Çanakkale haritasında Kumarlar Köyü'nün konumu

Üst Kat

Zemin Kat

Çiz. 1: Kumarlar Câmii, zemin ve üst kat planları.

Foto. 1: Kumarlar Câmii, genel görünüş.

Foto. 2: Câminin güney ve doğu cepheleri.

Foto. 3: Güney cephe.

Foto. 4: Sofanın genel görünüşü.

Foto. 5: Harimin sofaya bakan cephesi.

Foto. 6: Sofanın güneybatı köşesinde berber odası.

Foto. 7: Gençler odasının cephesi.

Foto. 8: Sofanın girişi ve karşıda ihtiyarlar odası.

Foto. 9: Gençler odasının iç görünüşü.

Foto. 10: İhtiyarlar odasının iç görünüşü.

Foto. 11: Üst katta misafir odası.

Foto. 12: Muhtar odasının cephesi.

Foto. 13: Muhtar odasının iç görünüşü.

Foto. 14: İmam odası ve harimin kapısı.

Foto. 15: Harimde mihraba doğru bakış.

Foto. 16: Kadınlar mahfili.

Foto.17: Kadınlar mahfili, üstten görünüş.

Foto. 18: Harimin tavanı.

Foto. 19: Mihrap.

Foto. 20: Kemer üzerine yerleştirilmiş tabak. Tahrip edildikten sonraki görünümü.

Foto. 21: Tabağın kahvehânedeki fotoğrafı.

Foto. 22: İki kemer arasındaki kitâbe.